

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

23.11.2021. Nr. 1-5/273

Valsts sociālās aprūpes centrs "Latgale"
pasts@vsacatgale.gov.lv

VSAC "Latgale" filiāle "Kalkūni"
kalkuni@vsacatgale.gov.lv

Latvijas Republikas Labklājības ministrija
lm@lm.gov.lv

*Par cilvēktiesību nodrošināšanu
Valsts sociālās aprūpes centra "Latgale"
filiālē "Kalkūni"*

Viena no tiesībsarga funkcijām ir veicināt privātpersonas cilvēktiesību aizsardzību.¹ Tādēļ par vienu no prioritātēm tiesībsarga darbā ir izvirzīta personu ar īpašām vajadzībām tiesību aizsardzība ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, Tiesībsarga biroja Pilsonisko un politisko tiesību nodaļas Prevenzijas daļas vadītāja Z.Rūsiņa, Pilsonisko un politisko tiesību nodaļas Prevenzijas daļas vecākā juriste S.Garsvāne un Pilsonisko un politisko tiesību nodaļas Prevenzijas daļas konsultante sociālajos jautājumos V.Sproģe-Saksone 2021. gada 9. oktobrī bez iepriekšējā brīdinājuma apmeklēja Valsts sociālās aprūpes centra "Latgale" filiāli "Kalkūni", Komunālā ielā 104, Kalkūnes pagastā, Augšdaugavas novadā (turpmāk - Institūcija).

[1] Ņemot vērā, ka vizīte notika brīvdienā (sestdienā), Tiesībsarga biroja pārstāvji tikās ar Institūcijā dežurējošo personālu. Savukārt filiāles "Kalkūni" vadītāja S.Kursīte telefoniski sniedza atļauju iepazīties ar vispārējiem apstākļiem Institūcijā un ikdienas darbu ar klientiem.

Vizītes laikā tika intervēti arī atsevišķi klienti, lai noskaidrotu viņu viedokli par Institūcijā noteikto darba organizāciju Covid-19 infekcijas izplatības ierobežojumu laikā un arī sniegtajiem ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem.

¹ Tiesībsarga likuma 11. panta 1. punkts. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=133535>

Vizītes mērķis bija iepazīties ar cilvēktiesību nodrošināšanas aspektiem, kā arī klientiem sniegto sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu klāstu brīvdienās un svētku dienās, kad Institūcijā strādā galvenokārt dežurējošais personāls.

Apmeklējot Institūciju, uzmanība tika pievērsta arī jautājumiem par klientu tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību, vispārējiem sadzīves apstākļiem, kā arī apstākļiem Institūcijā pēc Covid-19 infekcijas izplatības ierobežojumu ieviešanas valstī.

Saskaņā ar dežurējošas medicīnas māsas sniegto informāciju, vizītes dienā Institūcijā ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus saņēma 108 klienti, savukārt 4 klienti atradās psihiatriskajā slimnīcā.

Pozitīvi vērtējams, ka vakcīnu pret Covid-19 ir saņēmuši visi Institūcijas klienti un gandrīz visi darbinieki (izņemot divus darbiniekus).

Apmeklējot Institūciju, Tiesībsarga biroja pārstāvji konstatēja vairāku cilvēktiesību standartu neievērošanu, kā arī Latvijas normatīvajos aktos noteikto principu pārkāpumus.

[2] Ierodoties Komunālā ielā 104, Kalkūnes pagastā, Augšdaugavas novadā, kas ir Institūcijas faktiskā atrašanās vieta, Tiesībsarga biroja pārstāvji ilgstoši nevarēja iekļūt Institūcijas ēkā un telpās.

Tiesībsarga biroja pārstāvji konstatēja, ka uz Institūcijas ēkas, pie durvīm nekur nav bijusi izvietota norāde, ka tajā atrodas Valsts sociālās aprūpes centra "Latgale" filiāle "Kalkūni". Rezultātā, Tiesībsarga biroja pārstāvji bija spiesti izstaigāt visu Institūcijas teritoriju un pārbaudīt visas durvis, lai sameklētu centrālo ieeju Institūcijā. Ņemot vērā, ka visas durvis ir bijušas slēgtas un Institūcijas teritorijā nav bijis sastopams apsargs, Tiesībsarga biroja pārstāvji bija spiesti vērsties pēc palīdzības pie viena no sastaptajiem Institūcijas klientiem, kurš piekritis parādīt ieeju vienā no Institūcijas grupām (nodaļām) un aizveda pie dežurējošas medicīnas māsas.

Rekomendācijas:

1. Ņemot vērā, ka Institūcija ir labklājības ministra pakļautībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, Valsts sociālās aprūpes centra "Latgale" vadībai nekavējoši nodrošināt uz ēkas fasādes pie galvenajām ieejas durvīm atbilstošu izkārtni, aktuālo informāciju par Institūcijas darba organizāciju (īpaši - Covid-19 pandēmijas laikā) un kontaktinformāciju par iespējamo saziņu ar Institūcijas darbiniekiem gan darba dienās, gan arī brīvdienās un svētku dienās.
1. Ņemot vērā, ka Institūcija sniedz ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus bērniem invalīdiem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem, kuri nav sasnieguši 18 gadu vecumu un pilngadīgām personām ar smagiem garīga rakstura traucējumiem (pirmās un otrās grupas invalīdiem), nekavējoši nodrošināt apsarga klātbūtni Institūcijas teritorijā, tādējādi nepieļaujot iespējamu svešu personu iekļūšanu un prettiesisku darbību veikšanu attiecībā uz klientiem.

[3] Attiecībā uz vides pieejamības nodrošināšanu tika konstatēts, ka Institūcijas ēkā klientu vajadzībām atbilstoša vides pieejamība ir nodrošināta daļēji.

Pozitīvi vērtējams, ka pie vairākām Institūcijas nodaļām, kas atrodas ēkas 1. stāvā, ir ierīkotas uzbrauktuves ar rokturiem, kas ļauj iekļūt un izkļūt klientiem, kas pārvietojas ratiņkrēslā.

Tomēr, vērtējot no kopējā vides pieejamības prasību aspekta norādāms, ka Institūcijas telpu plānojums nav piemērots klientiem ar funkcionāliem traucējumiem un klientiem, kas pārvietojas ratiņkrēslā.

Lai nokļūtu uz klientu nodaļām, kuras ir izvietotas Institūcijas 2. stāvā, ir jāpārvar kāpnes un vairāki pārāk augsti pakāpieni, kas ievērojami apgrūtina personu pārvietošanos starp stāviem. Klienti ar funkcionāliem traucējumiem, kuri dzīvo vai nākotnē tiks ievietoti Institūcijas 2. stāvā, būs spiesti lielāko daļu dienas laika pavadīt savās istabās un Institūcijas koplietošanas telpās.

Akcentējams, ka Institūcijas ēkā kāpnēm ir jābūt drošām pret slīdēšanu. Savukārt pārāk augsti pakāpieni personām ar kustību traucējumiem var izraisīt ne tiksi pārmērīgu slodzi ceļu un/vai gūžu locītavām, bet arī novest pie traumām. Lai novērstu iespējamus riskus attiecībā uz traumatismu Institūcijas klientu vidū, Institūcijas ēkā esošajiem pakāpieniem ir jābūt kontrastējoši marķētiem un kāpņu priekšā būtu izvietojama taktilā virsma.

Rekomendācijas:

1. Institūcijas ēkā nodrošināt klientu vajadzībām atbilstošu vides pieejamību, ievērojot normatīvajos aktos noteiktās prasības un Labklājības ministrijas sagatavoto materiālu par pakalpojumu un vides piekļūstamību personām ar funkcionāliem traucējumiem².
1. Pakalpojumu sniegšanu nodrošināt tādā veidā, lai Institūcijas ēkas 2. stāvā netiktu izvietoti klienti ar funkcionāliem traucējumiem un klienti, kas pārvietojas ratiņkrēslā.

[4] **Attiecībā uz vispārējiem sadzīves apstākļiem** tika secināts, ka Institūcijā ir viens dzīvojamais korpuss un klienti pārsvarā ir izvietoti 2-vietīgajās, 3-vietīgajās un 4-vietīgajās istabās. Visi Institūcijas klienti ir sadalīti 10 grupās, kur katrā grupā dzīvo vidēji 5 - 13 klienti. Katrai grupai ir sava atsevišķa virtuve, sanitārās telpas (atsevišķi vīriešiem un sievietēm), sava garderobe un kopējā atpūtas telpa ar TV, radio, kā arī nelielu grāmatu un galda spēļu klāstu.

Apskatot vispārējos sadzīves apstākļus visās 10 grupās tika konstatēts, ka klientu istabas, koplietošanas telpas un arī sanitārās telpas (labierīcības, dušas un/vai vannas telpas), kuras nav remontētas, vizuāli izskatās nepievilcīgas un klientu objektīvajām vajadzībām neatbilstošas (piemēram, 1. stāva 2. korpuss un 2. stāva 5. korpuss).

Institūcijas sanitārajās telpās, kuras nav remontētas, bija manāms, ka esošā santehnika ir ievērojami novecojusi un nolietota. Turklāt dažās klientu sanitārajās telpās (labierīcībās) tika konstatēts, ka tās nav atbilstošā tehniskā stāvoklī - nav aprīkotas ar tualetes poda sēdriņķi un vāku. Savukārt vienā no grupām tika konstatēts, ka klientu sanitārajās telpās (dušas telpā) ir salauzta dušas kabīnes durvis.

Vizītes dienā tika arī secināts, ka atsevišķu klientu istabās, klientu gultas atrodas ļoti cieši blakus viena otrai - attālumam starp atsevišķu klientu gultām nepārsniedzot pat vienu metru, kaut gan pašu klientu istabu kopējā platība m² uz vienu personu pieļauj tādu istabas mēbeļu izvietojumu, lai nodrošinātu klientu privātumu.

² Pieejams: <https://www.lm.gov.lv/lv/jaunums/sagatavots-materials-par-pakalpojumu-un-vides-pieklustamibu-cilvekiem-ar-funkcionaliem-traucejumiem>

No starptautisko cilvēktiesību viedokļa raugoties, vispārējiem sadzīves apstākļiem institūcijā ir jābūt ne tikai higiēnas prasībām atbilstošiem, bet arī tādiem, kas nepieļauj pārapdzīvotību istabās, tādējādi nodrošinot nepieciešamo komforta līmeni ikvienam istabas iemītniekam.

Tādējādi norādāms, ka klientu izvietošana 3-vietīgajās un 4-vietīgajās istabiņās nespēj nodrošināt nepieciešamo komforta līmeni, īpaši situācijās, ja klientu gultas atrodas cieši viena blakus otrai, kā rezultātā klientiem ikdienas dzīvē netiek nodrošināts nepieciešamais privātums.

Tāpat vizītes dienā tika secināts, ka atsevišķās klientu istabās ir nepieciešami papildu aizkari vai žalūzijas. Proti - klientu istabās, kuras atrodas saules pusē, bija ne tikai karsti, bet arī saule nepārtraukti spīdēja gulošo klientu acīs, kas sagādāja tiem ievērojamu diskomfortu atrodoties savās istabās.

Akcentējams, ka Institūcijas vadītāja kompetencē ir pieņemt lēmumus par iestādes darba attīstību vai optimizāciju un attiecīgām izmaiņām, lai sniegtu klientu vajadzībām atbilstošāku pakalpojumu. Tas ietver arī lēmumus par sanitāro telpu un klientu istabu tehnisko un arī vizuālo atbilstību klientu vajadzībām, kas nepārprotami palielina klientu drošības sajūtu un komforta līmeni.

Ņemot vērā, ka Institūcija klientiem nodrošina pastāvīgu dzīvesvietu, administrācijai jāizvērtē jautājums par nepieciešamību veikt remontu sanitārajās telpās un arī atsevišķās klientu istabās, kā arī rūpēties, lai visas klientu sanitārās telpas būtu atbilstošā tehniskā stāvoklī.

Tiesībsargs atzinīgi vērtē, ka Institūcijā nav izveidota tā saucamā “slēgtā nodaļa”, kurā atsevišķi no pārējiem klientiem tiktu izvietoti klienti smagākiem garīga rakstura traucējumiem. Līdz ar to visi Institūcijas klienti ir izvietoti istabās, ļaujot ikvienam piedalīties ne tikai Institūcijas kopējos ikdienas pasākumos, bet arī sajūties savās tiesībās un brīvībās vienlīdzīgi ar visiem pārējiem klientiem.

Rekomendācijas:

1. Rast iespēju remontdarbu veikšanai Institūcijas sanitārajās telpā un atsevišķās klientu istabās, tādējādi nodrošinot atbilstošāku pakalpojuma sniegšanu klientiem.
2. Nodrošināt Institūcijas klientiem lielāku dzīvojamo platību, izmitinot klientus istabās tādā veidā, lai ievērotu viņu tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.
3. Nodrošināt visās klientu sanitārajās telpās (labierīcībās) atbilstošu tehnisko stāvokli un funkcionālo aprīkojumu (tualetes podu sēdriņķus un vākus).
4. Klientu istabās, kuras atrodas saules pusē, nodrošināt papildu aizkarus vai žalūzijas.

[5] **Attiecībā uz klientu līdzdalību nodarbībās un brīvā laika pavadīšanas iespējām** tika secināts, ka saskaņā ar Institūcijas darbinieku sniegto skaidrojumu, kopš 2020. gada marta mēneša lielāka daļa brīvā laika pavadīšanas pasākumu bija ierobežoti, lai nepieļautu Covid-19 izplatības riskus institūcijā.

Ņemot vērā, ka vizīte notika brīvdienā (sestdienā), Institūcijā nav bijušas paredzētas nodarbības klientiem. Tomēr, apmeklējot visu 10 grupu telpas, Tiesībsarga biroja pārstāvji secināja, ka atsevišķās no tām Institūcijas darbinieki bija paredzējuši klientiem brīvā laika pavadīšanas iespējas - grāmatu lasīšanu, galda spēles un pastaigas Institūcijas teritorijā.

Atsevišķu grupu telpās pie sienām bija atrodamī saraksti ar klientiem paredzētajām aktivitātēm. Piemēram, 3. grupas telpās pie informācijas stenda bija atrodams plāns aktivitātēm ar 3. grupas klientiem visai nedēļai:

- Rīts - darbs ar papīru, zīmēšana, figūru veidošana no plastilīna, puzzles salikšana, spēlēšana ar sporta inventāru (bumbu) un TV;
- Pēcpusdiena - spēlēšana ar sporta inventāru (bumbu), līmēšana, krāsošana, darbs ar dabas materiāliem, Lego salikšana, grāmatu izkrāsošana, un figūru veidošana no plastilīna;
- Vakars - grāmatas lasīšana, Lego salikšana un TV.

Tiesībsarga biroja pārstāvji nekonstatēja, ka Institūcijas klientiem tiek organizētas nodarbības un saturīga brīvā laika pavadīšanas pasākumi, kas būtu atbilstoši klientu individuālajām vajadzībām un sociālās rehabilitācijas plānos noteiktajiem mērķiem. Proti, minētajā nodarbību un pasākumu plānā galvenokārt ir norādītas organizētās radošās nodarbības - zīmēšana, krāsošana, līmēšana, figūru veidošana no plastilīna un spēles ar bumbu. Papildus pie brīvā laika pavadīšanas ir norādīts, ka katru dienu tiek organizētas pastaigas (fiziskās aktivitātes), TV skatīšanās, grāmatu lasīšana un galda spēles.

Norādāms, ka piedāvātās aktivitātes ir ne tikai vienvēidīgas, bet arī Institūcijas klientu vecumposmam, interesēm un individuālajām vajadzībām neatbilstošas. Tādējādi piedāvātās interešu pulciņu aktivitātes pamatā atspoguļo Institūciju darbinieku izpratni par iespējamo pakalpojumu saturu un pēc savas būtības nav vērstas uz ikviena klienta individuālajām vajadzībām un interesēm.

Akcentējams, ka ikvienam Institūcijas klientam ir būtiski nodrošināt ne tikai mērķtiecīgi organizētas nodarbības (veicinot klientu sadzīves iemaņu saglabāšanu un attīstīšanu), bet arī sniegt nepieciešamo atbalstu brīvā laika jēgpilnai pavadīšanai, jo citādi pastāv objektīvi riski netiešā veidā veicināt klientu pasivitāti, kuras rezultātā var iestāties klientu apātisms, kas ilgtermiņā pasliktinās psihiskās veselības stāvokli.

[6] **Attiecībā uz sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas jautājumiem** tika konstatēts, ka saskaņā ar Institūcijas darbinieku veiktajiem ierakstiem klientu aprūpes grafikos 2021. gada vasarā (piemēram, 2. grupas klientu papīra formāta veidlapās), vairākiem klientiem personīgās higiēnas pasākumi (mazgāšana) tika nodrošināti vidēji divas reizes mēnesī, kas ir pretrunā ar Latvijas normatīvajos aktos noteikto kārtību³.

Saskaņā ar Institūcijas direktora sniegto skaidrojumu, klientiem nepieciešamie personīgās higiēnas pasākumi tiek nodrošināti savlaicīgi un pēc nepieciešamības. Tomēr, ne visās situācijās Institūcijas darbinieki, kuri ir iesaistīti klientu nepieciešamās aprūpes sniegšanā, savlaicīgi aizpilda visas nepieciešamās veidlapas par aprūpes procesu veikšanu.

Papildus, iepazīstoties ar Institūcijas darbinieku veiktajiem ierakstiem par ikdienas pastaigām svaigā gaisā tika konstatēti reālai situācijai neatbilstoši ieraksti atsevišķu klientu grafikos (piemēram, dienas pirmajā pusē jau ir bijušas atzīmes par 2. grupas klientu pastaigām svaigā gaisā plkst. 16.00). Institūcijas darbinieki paskaidroja, ka mēdz aizpildīt klientu grafikus uz priekšu.

Ņemot vērā konstatēto, Tiesībsarga biroja pārstāvji nav guvuši dokumentālus pierādījumus, ka Institūcijas darbinieki atbildīgi izturas pret klientu paredzētās

³ Ministru kabineta 2000. gada 12. decembra noteikumu Nr. 431 "Higiēnas prasības sociālās aprūpes institūcijām" 8.1. un 14.¹ punkts. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/13628-higienas-prasibas-socialas-aprupes-institucijam>

savlaicīgas aprūpes nodrošināšanu un korektu klientu lietās esošu dokumentu aizpildīšanu.

Jautājumā par institūcijas klientu lietu noformēšanas kārtību tika secināts, ka klientu individuālie sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas plāni nav bijuši noformēti atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām prasībām.

Ar sociālās rehabilitācijas pakalpojumu saprot pasākumu kopumu, kas vērsts uz sociālās funkcionēšanas spēju atjaunošanu vai uzlabošanu, lai nodrošinātu sociālā statusa atgūšanu un iekļaušanos sabiedrībā, un ietver sevī pakalpojumus personas dzīvesvietā un sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā vai dzīvesvietā vai sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā⁴. Tādējādi, sociālo pakalpojumu sniedzējam ir jānodrošina ikviena klienta izvērtēšana, lai nodrošinātu viņa individuālajām vajadzībām atbilstošu sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu.⁵

Institūcijas klientu spēju un prasmju izvērtēšanai ir jānotiek vienu reizi gadā un to jāveic starpprofesionāļu komandai. Tādējādi, katram klientam ir jābūt izveidotai klienta lietai un klientu individuālajos sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas plānos jābūt definētiem sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas mērķiem un uzdevumiem.

Vizītes laikā Tiesībsarga biroja pārstāvji izlases veidā pārbaudīja atsevišķu Institūcijas klientu individuālās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas plānus. Tika konstatēts, ka minētajos plānos esošā informācija par klientu funkcionālo spēju novērtēšanu un kopumā sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas plāni tiek aizpildīti formāli.

Analizējot atsevišķu klientu individuālos sociālās rehabilitācijas plānos noteiktās problēmas, mērķus un uzdevumus, Tiesībsarga biroja pārstāvji secināja, ka klientu problēmas tiek definētas vispārīgi un sasniedzamais rehabilitācijas mērķis nav novērtējams, kas nesniedz skaidru priekšstatu par konstatētajām problēmām un kopējo dinamiku darbā ar klientu.

Lai klienti saņemtu savām individuālajām vajadzībām atbilstošus sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, klientu plānos noteiktajiem mērķiem ir jāatbilst klienta izvērtēšanā noteiktajiem mērķiem. Savukārt, lai izvirzītie mērķi būtu jēgpilni, tiem jābūt definētiem tādā veidā, lai vēlāk varētu izvērtēt un analizēt sasniegto vai nesasniegto rezultātu. Pretējā gadījumā institūcijas starpprofesionāļu komanda nevarēs pārliecināties par klienta funkcionālo spēju atjaunošanu, uzlabošanu vai pasliktināšanos. Ieteicams plānu izstrādē ņemt vērā klienta funkcionālo spēju izvērtējuma rezultātus. Savukārt plāna aktualizēšanā nepieciešams iesaistīt pašus klientus, gan noskaidrojot viņu viedokli un vēlmes, gan arī motivējot un iesaistot noteikto problēmu risināšanas procesā.

Izvērtējot atsevišķu klientu lietas, Tiesībsarga biroja pārstāvji nevarēja pārliecināties par individuālu darbu ar klientiem - vairāku klientu lietās bija atrodami individuālie sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas plāni par iepriekšējo klientu izvērtēšanas periodu (piemēram, no 2020. gada septembra līdz 2021. gada septembrim), kas nav bijuši savlaicīgi aktualizēti. Institūcijas darbinieki paskaidroja, ka atsevišķu klientu izvērtēšana ir aizkavējusies, savukārt dažu klientu lietas ar sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas plāniem atrodas pie citiem darbiniekiem.

⁴ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 1. pants. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=68488>

⁵ Ministru kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumu Nr. 338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” 5. punkts. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/291788-prasibas-socialo-pakalpojumu-sniezjejiem>

Vizītes laikā Institūcijas atbildīgajiem darbiniekiem tika norādīts uz problēmu jautājumiem par sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas nodrošināšanu, sniedzot ieteikumus par multidisciplināru pieeju ikviena klienta izvērtēšanā, lai ilgtermiņā panāktu ne tikai kvalitatīvu pakalpojumu sniegšanu, bet arī ievērotu klientu vislabākās intereses.

Rekomendācijas:

1. Nodrošināt Institūcijas darbiniekiem papildus apmācības attiecībā uz klientu sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas dokumentācijas aizpildīšanu, novēršot neatbilstošu ierakstu veikšanu klientu dokumentos.
2. Nodrošināt multidisciplināru pieeju ikviena klienta izvērtēšanā, nosakot klientu sociālās rehabilitācijas plānos noteiktās problēmas, mērķus un uzdevumus.
3. Veikt individualizētu pieeju klientu sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas plānu dokumentēšanā un aktualizēšanā.

[7] **Attiecībā uz darbinieku skaitu un to kvalifikāciju** Institūcijā norādāms, ka ikvienas institūcijas administrācijas pienākums ir nodarbināt personas ar atbilstošu izglītību. Nepieciešamo darbinieku skaitu nosaka katras institūcijas vadītājs vai arī augstāka institūcija, pamatojoties uz sociālo pakalpojumu sniedzēja institūcijas vadītāja iesniegtajiem priekšlikumiem. Vienlaikus, uz institūcijas vadītāju gulstas pienākums nodrošināt vienmērīgu un racionālu darba uzdevumu sadali starp darbiniekiem, kā arī regulāru kvalifikācijas celšanu katru gadu tiem darbiniekiem, kuri ikdienā strādā ar klientiem⁶.

Turklāt katras institūcijas vadītājs ir tiesīgs sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu nodrošināšanai piesaistīt arī citus speciālistus, to realizējot atbilstoši klientu vajadzībām un institūcijas rīcībā esošajiem finansiālajiem līdzekļiem.

Arī atbilstoši Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komitejas rekomendācijām dalībvalstīm, ilgstoša sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās ir jābūt nodrošinātam tādām darbinieku skaitam un viņu kompetenču sadalījumam, kas ļauj pilnībā nodrošināt ikvienam klientam nepieciešamo sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu klāstu. Savukārt institūcijas personālam, kas ir iesaistīts darbā garīgās veselības aprūpes jomā, ir jābūt atbilstoši kvalificētam un apmācītam.⁷

Vizītes dienā tika konstatēts, ka visās 10 grupās bija vērojams nepietiekošs darbinieku skaits, proti - vakara un nakts stundās Institūcijā strādā viena aprūpētāja uz 2-3 grupām (vidēji uz 13-25 klientiem). Tādējādi tiek radīta situācija, kad kamēr aprūpētāja sniedz nepieciešamo aprūpi klientiem vienā no grupām, pārējās divās grupās visi klienti paliek bez pieskatīšanas un nepieciešamā atbalsta, kas veicina ne tikai konfliktsituācijas, verbālo un fizisko agresiju klientu starpā, bet var novest arī līdz traumām un miesas bojājumiem.

Akcentējams, ka apmeklējot 2. stāva 4. korpusu, Tiesībsarga biroja pārstāvji manīja divus klientus, kuriem uz ķermeņa bija redzami savainojumi - vienam no vīriešiem uz rokas bija redzams liels zilums, bet citam vīrietim bija sasists deguns.

⁶ Ministru kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumu Nr. 338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” 2.2. apakšpunkts un 2.3. apakšpunkts.

Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/291788-prasibas-socialo-pakalpojumu-sniezdejiem>

⁷ Eiropas Padomes Rekomendācija Nr. REC (2004) 10 “Attiecībā uz personu ar garīga rakstura traucējumiem cilvēktiesību un cieņas aizsardzību”, 2004, [CoE Recommendation No. REC (2004) 10 Concerning the Protection of the Human Rights and Dignity of Persons with Mental Disorder]

Saskaņā ar Institūcijas darbinieku sniegto skaidrojumu, atsevišķās grupās klientu starpā notiek konfliktsituācijas, kuru rezultātā daži klienti gūst traumas un sasitumus.

Nemot vērā Institūcijā esošo klientu skaitu (vizītes dienā - 108 personas), kā arī to, ka lielākā daļa no tiem ir klienti, kuriem ir nepieciešama pastāvīga uzraudzība un atbalsts no personāla puses, Tiesībsarga biroja pārstāvji vizītes laikā neguva pārlicību, ka Institūcijā strādājošo darbinieku skaits un to iesaistīšana pakalpojuma sniegšanā ir organizēta tādā veidā, lai ikvienam Institūcijas klientam varētu nodrošināt pilnvērtīgu sociālo aprūpi un sociālo rehabilitāciju, jēgpilnas aktivitātes, klientu ikdienas pastaigas svaigā gaisā un pats būtiskākais - drošību netikt pakļautam verbālai vai fiziskai agresijai no citu klientu puses.

Rekomendācijas:

1. Izvērtēt un nodrošināt Institūcijā esošo darbinieku skaitu un kompetenču sadalījumu, kas būtu atbilstošs esošo klientu skaitam un viņu objektīvajām vajadzībām nepieciešamo sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu nodrošināšanai ilgtermiņā.
2. Nekavējoši nodrošināt atbilstošu aprūpes personāla skaitu Institūcijā brīvdienās un svētku dienās, lai nepieļautu konfliktsituāciju rašanos klientu starpā, kuru rezultātā klienti gūst sasitumus un traumas.

[8] Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums⁸ paredz, ka ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcija ir sociālā institūcija, kas nodrošina personai, kura vecuma vai veselības stāvokļa dēļ nespēj sevi aprūpēt, mājokli, pilnu aprūpi un sociālo rehabilitāciju.

Savukārt Ministru kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumu Nr. 338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” 4.2. un 4.3. apakšpunkts⁹ ikvienam sociālo pakalpojumu sniedzējam uzliek par pienākumu sociālo pakalpojumu satura un apjoma plānošanu un nodrošināšanu atbilstoši klienta vajadzībām, vienlaikus sniedzot skaidrojumu klientam par sociālā pakalpojumā nepieciešamajām izmaiņām, mainoties klienta funkcionālajam stāvoklim vai citiem apstākļiem.

Vienlaikus minēto noteikumu 4.4. un 4.7. apakšpunkts paredz arī pienākumu nodrošināt klienta ģimenes vai māsājniecības locekļu iesaistīšanu sociālā pakalpojuma sniegšanas procesā (izņemot gadījumus, ja tas nav klienta interesēs) un sociālo pakalpojumu sniedzēja ētikas principu ievērošanas pienākumu un darbību klienta labākajās interesēs.

Lai nodrošinātu Institūcijā sniegto ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu atbilstību cilvēktiesību standartiem un normatīvajā regulējumā noteiktajām obligātajām prasībām, lūdzu tās administrāciju un tās darbu kontrolējošās un uzraugošās institūcijas (Valsts sociālās aprūpes centra “Latgale” vadību un Labklājības ministriju) nekavējoši veikt visas nepieciešamās darbības minēto rekomendāciju ieviešanai.

⁸ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 1. panta 6. punkts

Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/68488-socialo-pakalpojumu-un-socialas-palidzibas-likums>

⁹ Ministru Kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumi Nr. 338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem”

Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/291788-prasibas-socialo-pakalpojumu-sniezzejem>

Par tiesībsarga rekomendāciju izpildi un plānotajām aktivitātēm to izpildei lūdzu informēt līdz 2021. gada 10. janvārim.

Pateicos par vizītes laikā sniegto informāciju un sadarbību ar Tiesībsarga biroja pārstāvjiem.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu